

Sl. No. : 0546197

001(G)

(March, 2015)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100]

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રને કુલ ચાર વિભાગમાં વહેચવામાં આવ્યું છે જેમાં 76 પ્રશ્નોનો સમાવેશ થાય છે. બધા જ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે.
- 2) દરેક પ્રશ્નના અલગ - અલગ ગુણ છે જેને જમણી બાજુના અંકમાં મૂકેલા છે.
- 3) વિરામચિહ્નો, જોડણી, ભાષાશુદ્ધિ, હાંસિયા તેમજ સ્વર્ચિતાને વિશેષ ધ્યાન આપવાનું રહેશે.
- 4) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ લખો.

[4]

- 1) વૈષ્ણવજનને શેની લગની લાગી છે ?
- 2) દમ્યંતી કોની રાહ જેઈ રહી છે ? શા માટે ?
- 3) 'વધની એક સુંદર સાંજ' કાવ્યમાં કોનો ટહુકો અવાજોને મધુરતર બનાવે છે ?
- 4) કવિ ભયના કરેલા ખેલને સમજાવવા શેનું દણ્ણાંત આપે છે ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યમાં જવાબ લખો.

[4]

- 5) 'દુર્દીશાનો એટલો આભાર' ગઝલમાં માનવ વ્યવહાર વિશે કવિએ વંગમાં શું શું કહ્યું છે ?
- 6) 'આંખે કંકુના સૂરજ આથમ્યા' કાવ્યને આધારે લગ્ન અને મૃત્યુ બનેમાં એકનું મહત્વ શા માટે છે ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સવિસ્તાર જવાબ લખો.

[8]

- 7) 'સત્ય મોટું સહુ કો થકી' કાવ્યના આધારે સત્યનો મહિમા સમજાવો.
- 8) 'ચિત્રવિલોપન' કાવ્યના શીર્ષકની યથાર્થતા સમજાવો.

અથવા

'આવો !' પ્રાર્થના ગીતમાં ત્રણ દણ્ણાંતો દ્વારા કવિએ પ્રેલુ પાસે શેની યાચના કરી છે તે વિગતે સમજાવો.

■ નીચે આપેલી કાવ્યપંક્તિઓ વાંચી, સમજને નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો. [4]

“પગલે પગલે પાવક જાગે ત્યાં જરશું નેનની જારી,
કંટકપંથે સ્મિત વેરીને મોરશું ફૂલની કયારી;
એકબીજાને જીતશું, રે ભાઈ, જીતને જાશું હારી !
ક્યાંય ન માય એટલો આજ તો ઉરને થાય ઉમંગ !”

પ્રશ્નો :

- 9) પગલે પગલે પાવક જાગે તો કવિ શું કરવા ઈચ્�ે છે ?
- 10) જીવનમાં કંટકરૂપી વિષનો આવે તો કવિ આપણાને શું કરવાનું કહે છે ?
- 11) ‘જીતને જાશું હારી’ કહેવા પાછળ કવિનો શો આશય છે ?
- 12) કવિના ઉરમાં આજે ઉમંગ શા માટે સમાતો નથી ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ લખો. [4]

- 13) માનચૃતુરે ધર્મલક્ષ્મીના દેવને ક્યાં પથરાવી દીધા ?
- 14) નાના ભાઈએ વાતની અંતે કયું રહેસ્ય પ્રગટ કર્યું ?
- 15) મહાદેવભાઈનો આદર્શ ક્યો હતો ?
- 16) બેગમરાજના દીકરાએ કયું પરાક્રમ કર્યું હતું ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યમાં જવાબ લખો. [4]

- 17) દ્રૌપદીને રાજસભામાં શા માટે ઉગ્ર સ્વરૂપ ધારણ કરવું પડે છે ?
- 18) જેસ ફોલ્સને ડ્ઝોર્ડ ગામ છોડવું કેમ ગમતું નહોતું ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સવિસ્તાર જવાબ લખો. [8]

- 19) ‘મારું બાળપણનું વન’ પાઠને આધારે લેખકનાં બાળપણનાં સંસ્મરણો વિગતે વર્ણવો.
- 20) ભવાન ભગતનું પાત્રાલેખન કરો.

અથવા

અડવાના જુદાં-જુદાં નામ અને તે પાડવા પાછળના કારણો વિગતે જણાવો.

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. [2]

- 21) 'પાણીની દીવાલ' પાઠનું સાહિત્યસ્વરૂપ લખો.
- 22) હરિયાનું પાત્ર ક્યા પાઠમાં આવે છે તે જણાવો.
- 23) 'દર્શક' કોનું ઉપનામ છે ?
- 24) 'લોકશાહી અને ધર્મસહિષ્ણુતા' પાઠ ક્યા નિબંધ સંગ્રહમાંથી લેવામાં આવ્યો છે ?

■ નીચેની ઉક્તિ કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે ? [2]

- 25) "અત્યારે ને અત્યારે એને રજી આપી દો."
- 26) "ધારિયું નંઈ તો તારી જ્ઞભ તો અતીને ? એ વધારે ધારદાર છે ?"

વિભાગ - B

■ નીચે આપેલા વાક્યો લેખનરૂપ અને ભાષાશુદ્ધિની દણિએ સુધારીને ફરીથી લખો. [2]

- 27) તમારા કરતાં મારું મકાન મોટું છે.
- 28) ચરણામૃત પિવાનો અમારો નિયમ છે.

■ નીચેના આપેલા વાક્યમાં પ્રત્યયો ખોટાં વપરાયા હોય તો સુધારીને ફરીથી લખો. [1]

- 29) ઘરનો શીતળ તડકો પથરાઈ જાય છે.

■ નીચે આપેલા વાક્યમાંથી સંયોજકો શોધીને લખો. [1]

- 30) જાયાં નજર કરો ત્યાં નજર કરી જાય એવું અજબ આકર્ષણ પથ્થરમાં ભર્યું હતું.

■ નીચે આપેલા શબ્દોના સમાનાર્�ી શબ્દો શોધીને સામ સામે લખો. (ગમે તે ચાર) [2]

31) હેરબે	અરમાન	ઝંગ
32) અગોચર	કાંસીજોડાં	પ્રસ્તાવના
33) કરતાલ	લંબોદર	પાત્ર
34) આમુખ	વાસણ	અજાણ્યું
35) ચલાણું	ઉપોદ્ધાત	એકદંત

■ નીચે આપેલા વાક્યોમાં રેખાંકિત શબ્દનો વિરોધી શબ્દ આપી (અર્થ ન બદલાય તે રીતે) વાક્ય સુધારીને ફરીથી લખો. (ગમે તે ચાર)

[2]

- 36) સોહમ ચાલવામાં સૌથી આગળ રહે છે.
- 37) આકાશનો ઊંચો ધૂંમટ સ્પષ્ટ દેખાય છે.
- 38) આપણે જીતીએ છીએ.
- 39) સત્ય અનેક નથી.
- 40) તે પરદુઃખે ઉપકાર કરે છે.

■ નીચે આપેલા શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો. (ગમે તે ચાર)

[2]

- 41) ટીખળ સૂચવતાં ચિત્રો
- 42) કમળનો તંતુ
- 43) નદીકાંઠાની કાંપવાળી અને રેતાળ જમીન
- 44) કચેરીમાનો મુખ્ય કારકુન
- 45) છેલ્લાથી પહેલું

■ નીચે આપેલા તળપદા શબ્દોનું શિષ્ટ રૂપ લખો.

[1]

- 46) ફોફળ
- 47) પરતિગંચા

■ નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગોના અર્થ આપી વાક્યપ્રયોગ કરો.

[2]

- 48) અંટેવાળ આવવો
- 49) દીવો લઈને કૂવામાં પડવું

■ નીચે આપેલા શબ્દોની જોડણી સુધારીને ફરીથી લખો. (ગમે તે બે)

[1]

- 50) મુહૂર્ત
- 51) પિઢિત
- 52) વિજળિ

- નીચે આપેલા વાક્યોને પદક્રમ અને પદસંવાદની દર્શિએ ગોઠવીને ફરીથી લખો. (ગમે તે બે) [2]
 - 53) હરિયો હોંશભેર લાગી ગયો દિવસથી બીજા કામે.
 - 54) નિર્દ્ય કાંટો ધરિયાળનો સમય જતો કાઢે હતો રીતે.
 - 55) દીવાલ પાણીની વિશાળકાય એક રચાઈ.

- નીચે આપેલા વાક્યોને સાદા વાક્યો રૂપે છૂટાં પાડી ફરીથી લખો. (ગમે તે બે) [2]
 - 56) શેરીના વિકાસનો એ ઈતિહાસ રસિક જરૂર છે પણ આજે એ અપ્રસ્તુત લાગે છે.
 - 57) જ્યાં સુધી અગોચર ગોચર થયું નથી ત્યાં સુધી ધર્મશોષકો વ્યકૃતપણે મૂળ તત્ત્વની શોષ કરતાં જ રહેવાના.
 - 58) મનુભાઈ ઉંઘેરાઈ જાય છે ને ટી.વી. બંધ કરી દે છે.

- નીચે આપેલા વાક્યોને સંયુક્ત કે સંકુલ વાક્યરૂપે ફરીથી લખો. (ગમે તે બે) [2]
 - 59) - જવેરદાદાનું લક્ષ્ય સાવ સાદું હતું.
- અમારું લક્ષ્ય સાવ સાદું હતું.
 - 60) - એ સમજી ગયા હતા.
- મહાજન કરતાં જુદી જ રીતભાતનો માણસ તેમની સામે ઊભો હતો.
 - 61) - તમારાથી થતું નથી.
- મારે હાથે થવા દેતા નથી.

વિભાગ - C

- નીચેનો ગદ્યખંડ ધ્યાનથી વાંચીને આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ તમારી ભાષામાં લખો. [5]

“આપણો ગ્રેજ્યુએટ વર્ગ શાળા છોડે છે તેની સાથે જ ઉચ્ચ મનોભાવનાના સમાગમનો ઉદેશ પણ છોડે છે. કેટલાંક નવીન કેળવણી પામેલા સજજનોને ત્યાં નાનો સરખો પણ પુસ્તકસંગ્રહ જીવામાં આવે છે. આપણાં કરતાં તો આપણા પૂર્વજીને સાહિત્યનો વધારે શોખ હતો એમ કહીએ તો ચાલે. ધેર ધેર રામાયણ, મહાભારત અને ભાગવતની આખ્યાયિકાઓ વંચાતી અને ધર્મ કરતાં પણ વિશેષ સાહિત્ય દર્શિએ, પ્રેમાનંદની લોકપ્રિયતા એ કારણથી જ છે. વળી વિશેષત: સુશિક્ષિત કુદુંબમાં ઓખાહરણ, નળાખ્યાન, મામેરું વગેરે કાવ્યો હાથે ઉતારી લેવાનો શ્રમ હોંશભેર કરવામાં આવતો, એટલું જ નહિ પણ સામાન્યલોક પણ આ કાવ્યોનું પ્રેમ અને રસપૂર્વક વારંવાર શ્રવણ કરતા. અવચીન સમયમાં ક્યા સાહિત્યમાં પુસ્તકો પ્રત્યે આપણો ગ્રેજ્યુએટ વર્ગનો આટલો પ્રેમ છે એમ કહી શકાય? આપણું વર્તમાન જીવન શુઝ

અને ગ્રામ્ય થઈ ગયું છે, ધર્મ-સાહિત્ય કલાની ભાવના એમાંથી ઉડી ગઈ છે. ગરીબ સ્થિતિમાં પણ એ ભાવના ઉચ્ચ રીતે કેળવી શકાય છે એ સ્મરણ જતું રહ્યું છે. કેટલાક આમાં આપણી વર્તમાન કેળવણીનો દોષ જોશે, કેટલાંક જમાનાનો અને કેટલાંક આપણી પરિસ્થિતિનો. વસ્તુતા: વિચારતાં કેળવણીનાં પુસ્તકોનો તો દોષ નથી જ. જમાનો અને પરિસ્થિતિ આપણે ઘડીએ છીએ. ‘રાજકાલસ્ય કારણમુ’ આપણા જીવનના આપણે રાજ થઈએ. આપણા જીવનનું સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત કરીએ, તો આપણા જમાનાને અને પરિસ્થિતિને આપણે બદલી શકીએ તે માટે આપણે આપણા સમયમાં આપણી આસપાસ નવી ભાવના ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે.”

- આનંદશંકર શ્રુત

પ્રશ્નો:

- 62) આપણો ગ્રેજ્યુઅટ વર્ગ શાળા સાથે શું છોડી દે છે ?
- 63) આપણા પૂર્વજીને સાહિત્યનો વધારે શોખ હતો એમ શા પરથી કહી શકાય ?
- 64) વર્તમાન જીવન કેવું છે ? એમાં આપણે કોનો દોષ જોઈએ છીએ ?
- 65) લેખક જમાના અને પરિસ્થિતિ વિશે શું કહે છે ?
- 66) ગદ્યખંડને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

■ નીચેનું કાવ્ય વાંચી, સમજું અને આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ તમારી ભાષામાં લખો.

[5]

“છે કો મારું અભિલ જગમાં ?” બૂમ મેં એક પાડી,
ત્યાં તો પેલી ચપળ દીસતી વાદળી જાય ચાલી;
દોડ્યો વ્લેલો વહનગીતમાં પ્રશ્ન મારો દુબાવી;
ને આ બુઢો વડ પણ નકારે જ માથું હલાવી.
સુખ્મા સાથે જિરિ ય પડ્યા પાડીને ફંકી દેતો,
બીજા પણ્ઠો તણી કુહરમાં વેણ, હૈયે ન લેતો,
તારા લાગે બધિર વીજળી પૂછવા દે જ છે ક્યાં ?
ત્યાં પૃથ્વીનાં સ્વજનતણું તો નામ લેવું પછી કાં ?
છેલ્યે પૂછ્યું રૂધિરઝર આ પાણીપોચા હૈયાને,
“દ્ધાલા તું તો મુજ રહીશ ને ? છો જગે કો ન મારું”
ને એ દંભી શરમ તજ કહે, “તું ન માલિક મારો,
હું તારામાં વસું અમર કાજે.” - ભિજાયો, વિચાર્યુ;
બીજાં કાજે વસ્તું મુજમાં ? તો મદર્યે બીજામાં
હૈયાં વાસો નહિ શું વસતાં કે કશે સ્નેહભીનાં ?

- ઉમાશંકર જોશી

પ્રશ્નો :

- 67) કવિના કયા પ્રશ્ન તરફ કોણ કોણ ઉપેક્ષા બતાવે છે ?
- 68) પૃથ્વીનાં સ્વજનોને કવિ કેમ પ્રશ્ન પૂછીતા નથી ?
- 69) અંતે કવિએ કોને પૂછ્યું ? મળેલા ઉત્તરથી કવિને શું સાન્નવન મળે છે ?
- 70) કવિએ પોતાના હદ્ય માટે કયાં કયાં વિશેષજ્ઞો યોજ્યાં છે ?
- 71) કાવ્યને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

■ નીચે આપેલા ગદ્યખંડનું આશરે ત્રીજા ભાગમાં સંક્ષેપીકરણ કરી યોગ્ય શીર્ષક આપો.

[5]

- 72) પ્રાર્થના એ એક રીતે હદ્યનું સ્નાન છે અને બીજી રીતે હદ્યનો ખોરાક પણ છે. પ્રાર્થનાના વાતાવરણમાં જો આપણે તલ્લીન થઈ શક્યા તો હદ્યમાં ભેગા થયેલા અનેક કુસંસ્કારો અને મલિન સંકલ્પો ધીમે ધીમે ઓગળી જાય છે અને શુભ સંકલ્પો મજબૂત અને વિકસિત થતા જાય છે. પ્રાર્થનામાં આપણે કશું માગીએ કે ન માગીએ, ભગવાનની સન્નિધિમાં આપણે ઊભા રહીએ એટલે આખું વાતાવરણ એની મેળે પવિત્ર થતું જાય છે. સમૂહમાં કરેલી પ્રાર્થના દ્વારા, એમાં ભળનાર લોકો વચ્ચે એક જાતની આત્મીયતા અને આત્મપરાયણતા પેદા થઈ શકે છે. સમાજ અનેક રીતે પડેલો હોય, હારેલો હોય અને છિન્ન ભિન્ન થયો હોય તોય તેમાં નવું ચૈતન્ય પેદા કરવા માટે પ્રાર્થના સમર્થ છે. પ્રાર્થના એ માણસજાતની છેલ્લી મૂડી છે. બાકી કશું ન રહ્યું હોય તોયે પ્રાર્થના આપણને ધીરજ અને નવી આશા આપી શકે છે. પ્રાર્થનાની ટેવ હોય તો કઠળ પ્રસંગે અચૂક એવું જ શરણ લેવાનું સૂઝે છે અને એ રીતે સમુદ્રમાં ડૂબનાર માણસ માટે રબરનાં કડાં કે કોર્કબૂચનાં જેકેટ કામ આવે છે તેમ પ્રાર્થના કામ આવે છે. દરેક કુટુંબમાં કાંઈ નહિ તો રોજ એકવાર સવારે કે સાંજે, બધા લોકોએ ભેગા થઈ પ્રાર્થના કરવાનો રિવાજ રાખવો જોઈએ અને એને અંતે, એ જ પવિત્ર વાતાવરણમાં, ઘરનાં સુખ્દુઃખની તેમજ સંપુર્ણપણી વાતો છેડવી જોઈએ. દરેક ખાનદાન માટે એ મોટામાં મોટી કેળવણી છે. જેમ વ્યક્તિને આત્મા હોય છે, તેમ કુટુંબ, કોમ કે સંસ્થામાં પણ આપણે આત્મા જગ્રત કરી શકીએ છીએ.

- કાકાસાહેબ કાલેલકર

વિભાગ - D

- 73) તમારા વિસ્તારમાં પીવાના પાણીની તીવ્ર અછત ઊભી થઈ છે, અને માણસો તેમજ [5] મુંગા ઢોર પાણી વિના ટળવળે છે, આ હકીકતની વિગતો દર્શાવતી તથા જરૂરી સહાય માટે વિનંતી કરતી એક અરજી ગુજરાત રાજ્યના નામદાર રાજ્યપાલશ્રીને ઉદ્દેશીને લખો.

- નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિષય પર આશરે 200 થી 250 શબ્દોમાં આપેલા મુદ્દાઓને [10] ધ્યાનમાં રાખીને નિબંધ લખો.

- 74) મોંઘવારી સોંધી થઈ, માનવ થયો લાચાર
(પ્રસ્તાવના - મોંઘવારી ક્યાંથી આવી ? - જીવન જરૂરિયાતની ચીજવસ્તુઓ
મોંધી - માલનો અભાવ - ચલણી નોટોનો ફુગાવો - મધ્યમવર્ગનો માનવી
લાચાર - મોંઘવારીના રાક્ષસને નાથવાના ઉપાયો - (ઉપસંહાર)

અથવા

તાજગીના ઠગલા ઠાલવતી વસંતऋતુનો વૈભવ :

(પ્રસ્તાવના - વિવિધ ઋતુઓ - વસંતऋતુનું પ્રકૃતિનું સૌચિ સ્વરૂપ - ઋતુઓની રાણી - વન ઉપવનનું સૌદર્ય - માનવ પણું પંખી પર તેની અસર - વસંતપંચમી,
હોળી-ધૂળેટી જેવા તહેવારોનું આગમન - માનવ મનને આનંદથી ભરી દેતી
ઋતુ - કુદરતની કમાલ)

અથવા

જનતા : લોકશાહીનું સાચું બળ

(પ્રસ્તાવના - લોકશાહીના સંકલ્પ નો અર્થ - જનતા લોકશાહીનું સાચું બળ -
જનતાની જવાબદારી - લોકશાહીની સર્જણતાનો આધાર જનતા પર - (ઉપસંહાર)

- નીચે આપેલી પંક્તિઓનો વિચાર-વિસ્તાર (અર્થ-વિસ્તાર) આશરે 100 શબ્દોમાં લખો. [5]

- 75) “શામે ના વેરથી વેર, ટળેના પાપ પાપથી,
ઔષધ સર્વ હુઃખોનું, મૈત્રીભાવ સનાતન.”

- નીચે આપેલા ગંધભંડમાં યોગ્ય વિરામચિહ્નોનો ઉપયોગ કરી ગંધભંડ ફરીથી લખો. [5]

- 76) નર્મદાના પ્રચંડ પ્રવાહને પોતાના સુદૃઢ બાહુઓમાં જીલી લેવા સંગેમરમરના ખડકો તૈયાર ઊભા છે જળધારાઓનું પડવું અફળાવવું અને પછાટ ખાવી
પાણી જાણે મલ્લ-યુદ્ધ કરી રહ્યું છે વળી ગડગડાટ અને ધમાકા ખીણમાં ભૂસકો
મારતું પાણી જાણે મૃત્યુના મોંમાં ઓરાતું ન હોય પરંતુ બીજી જ પળે એ ઊભરે
ઉછળે ને દેમાર કરતું સિંહદ્ધરાએ આગળ વધે આ જોઈને થાય કે મૃત્યુ એટલે
નવજન્મનું પ્રવેશદ્વાર મૃત્યુ એટલે જીવને લગાવેલી છલાંગ સીધી છલાંગ.

